

נפשי שוב

מתוך שיעורי תורת הנפש ע"י הגה"צ ר' יהושע נתן פייפער שליט"א, אבד"ק ברכת מנחם

גליון י"א

"אשימה עלי מלך"

המלכות האמיתית בשליטת המח על הלב ותאוותיו

ביותר לעשות זאת באופן שיפחית ממך את ייסוריך האחרונים ככל שניתן. וכאן התחיל ר' ישעיה'לה להתדיין עמו בכובד ראש: להטביע את עצמך בנהר הסמוך, סבור אני שלא כדאי, שכן מי הנהר בתקופה זו - שהשלגים מפשירים בעוז, קרים וקפואים עד מאד. לקפוץ מן הגג - המשיך ר' ישעיה'לה גם לא הייתי מציגך, לפי שהיא מיתה מנוולת שאינה ראויה כבודך, ומה גם שכבר שמענו על אנשים רבים שנשארו בחיים לאחר שנפלו מגובה רב, ובכך רק הוסיפו לעצמם סבל וחולי על מכאוביהם הרבים. אבקשך במטותא, שתתן לי מספר ימים להתבונן ולברור לך מיתה יפה, וסור אלי כשדעתי תהיה מיושבת בדבר ואודיעך כיצד למות ברוב תענוג. למיותר לציין, שעברו מספר ימים, ואותו אדם לא חזר לשאול כיצד עליו למות במהרה, והמשיך את חייו עוד רבות בשנים.

לאחר שמביאים רוגע ללב על ידי חיבור והבנה למצבו הקשה, יש להתבונן רגע אחד בדת מה לעשות

במעשה זה המלמד את מסירותם של רועי ישראל להלך כנגד רוחו של

תוכן הענינים:

א. הדרך שבה הציל הרה"ק מקרעסטיר זי"ע נפש מאבדון והלימוד מכך עבורנו.

ב. בירור החסרון במעשה שאול המלך שלא המתין לשמואל הנביא במלחמת הגלגל, וסיבת נטילת מלכותו ממנו מחמת זה.

ג. נהוג נשיאותך ברמה - להשליט את המח על הרגש שעולה מצעקת העם.

ד. המדה כנגד מדה בעונשו של פרעה וינהגו בכבודות.

לעשות, כדי לקבל על כך 'ברכה אחרונה' להצלחה.

ר' ישעיה'לה ששמע את לבו הנשבר ומסקנתו העגומה של הניצב נגדו, לא הראה כל זעזוע מכוונתו, ופנה אליו בשוב בדעת ומאור פנים, ואמר: זה עידן ועידנים שאני מכיר אותך כאיש נבון וחכם, אין בליבי ספק, שאם באת למסקנא שזוהי הברירה היחידה עבורך, כנראה כך ראוי לעשות, נותר לנו רק להתבונן יחד ולחשוב, מהי הדרך הנכונה

'ברור לו מיתה יפה' - חכמתו של הרה"ק מקרעסטיר זי"ע להציל נפש ממות

מעשה ביהודי קטן יום שספל ייסוריו הגדישו את הסאה, עד שדעתו השתבשה עליו, והוא הודיע לכולם על כוונתו לשלוח יד בנפשו ולהשים קץ לחייו ל"ע. הידיעה הנוראה התפשטה עד מהרה בחוצות קריה, ורבים מכל רחבי העיר רצו לביתו וביקשו להניאו ממעשיו, אך איש לא הצליח להשפיע על דעתו ולהסיטו ממחשבתו, שדבר זה אסור מן התורה (ראה ברמב"ם הל' רוצח ושמירת הנפש פ"ב ה"ב; שלחן ערוך יו"ד סי' שמה ס"א) ו'עון גדול הוא' (לשון הש"ך יו"ד סי' שמה ס"ק א), ולא תצמח לו מכך שום תכלית.

באותם ימים התגורר בהונגריה, אוהבם של ישראל הרה"ק ר' ישעיה'לה מקרעסטיר זי"ע, שצדקת פזרונו וצדקותו נודעו בכל קצוות ארץ, ורבים חילו את פניו לקבל ברכה וישועה מכל צרותיהם, בכח צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

בין הבאים הקבועים לקרעסטיר היה גם מיודענו זה, שלרגל החלטתו הברורה, הוא שם לדרך פעמיו וביקש להיכנס אל הקודש ולספר את אשר מלאו לבו

ההרגשות המה כולן בלב, כמו נקימה, אומץ, גאווה, כעס, מורא וכו', אולם המושכלות הן בראש, שם מקור המושכלות והציורים והמדמה והזכר, וראש - מלך שבאיברים. והנה ההרגשות כולן באין לאדם מיום הולדו, וזה שאמרו (בראשית רבה לד, י) 'אימת יצר הרע נתון באדם', אבל השכל הוא בא כשנשתלם האדם, ולכן קראוהו (נדרים לב, ב) 'ילד מסכן וחכם' (קהלת ד, יג). לא כן ליצר הרע קראו (שם) 'מלך זקן וכסיל'.

והנה אמרו (שבת צז, א) על ישראל שהם 'מאמינים בני מאמינים'. וצריך להבין, הלא באומות העולם שאמרו 'המירי גוי אלהי' (ירמיה ב, יא) - אלה כותים וקדרים, שהללו עובדין למים וכו' (תענית ה, ב). הלא מאמינים בטפשות כאלה, וכל העמים כן, וגם כן כוח אמונתם גדול וכו'.

והברור, דההרגשות כולם בנויות מהטבע והמוחש אשר תתרגש מהם לב האדם, כמו האהבה והיופי והגבורה, והעמים הקדמונים הקדישו כל כוחות הטבע בהתרגשם מכל זה, והעריצו וקראו להן שמות אליים, לאליל היופי, לאליל הגבורה, לאליל האהבה, כידוע, ומי שהיה לו בזה הפלגה הקדישוהו, וקראוהו בן אלקי. ועד היום העמים מציינים תמונות ומקדשים המוחשים, ואף הישמעאלים מקדשים קבר משיחם במעקא [מכנה] וכיוצא בזה. נמצא דההרגשות מסייעים לאמונתם הבנוי על המוחש והמצוייר.

לא כן ה', שעמד אברהם והתבונן [שהש"ת] שאינו חלק מהנבראים, ולא כוח בגשם, ואינו מתואר ואינו מצויר ואינו מושג, שאילו היה מתואר או מצויר היה נגדר בדבר מה, והיה לו תכלה, וכל שיש לו תכלה יש לו תחילה, והוא מחויב המציאות, ממציא כל המציאות בלעדי האפשרויות מאין מוחלט וכו', וזה עיון אמיתי ומושכל, אבל מי יוכל להשיגו וכו', ובכל זאת, כל ישראל מאמינים באמת מציאות ואחדות ענין מושכל כזה, ומלעיגים לכל ההרגשות וההתפעלות שמרגשים מצד הטבע, ומכנים שהמה כולם הווים ונפסדים, אפשרי המציאות, וכגורן ביד החוצב, ועל זה ביארו מאמרם ז"ל (ילקוט ואתחנן רמז תתלד) 'מפני מה זכו ישראל לקרות את שמע, שהן בני אברהם יצחק ויעקב' - מבנים ענין פילוסופי כזה, וילעגו לכל ההרגשות.

ולכן, כביכול בחכמתו שרצה שכל ישראל יתעצמו בעיון ושכל שיאמינו באחדותו, וכל ההרגשות והמוחשים לא ידעו להם ולא יזיקו למושכלותם, מה עשה לדרכי ההטעאה מכוחות המדמה והמתעה. הרבה להם תורה מושכלות רבות בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, להנן כוח השכל להיות קיים ועומד ומתגבר על המדמה, ועל ההרגשות המתעות ומביאות להתפעל מהטבע - ולשכוח היוצר בראשית ולתת כבוד לנבראים, הרבה להם במצוות, לחזק להם ההרגשות כמו: האהבה - אהבת רעים, חיי משפחה, אהבת האומה. נקמה - לנקום בשונאי ה'. חסד - לעשות עם חברו. וכל ההרגשות מקום להן במצוות: יופי - 'פרי עץ הדור' (ויקרא כג, מ), ואך על זמן - ואחרי החג נזרק, וכיוצא בזה.

וזה רצה הקב"ה לזכות את ישראל (מכות כג, ב) [פירושו, נקיון מלשון 'זכיתי לבי'] ולהעמידם על הדת הפילוסופי ולבלי להתפתות מהציורים המוחשים, 'הרבה להם תורה' - מושכלות לנעור בכוח המדמה. 'ומצוות' - ליקח כל המוחשים וההרגשות למצוות ומעשים טובים, שלא יפתו את האדם לרע.

(משך חכמה שמות יב, כא)

כל אחד ואחד, נוכל נמצא על נקל גם את היסודות אותם הצבנו במאמרנו עד הנה כיצד להירפא ממצוקת נפש, לפיהן: האדם בנוי משני כוחות נפש - המח והלב. המח - חושב מחשבות מה ראוי לעשות כדי להשיג את השלימות הנרצה בבוא היום. והלב - שנפעל רק מרגשות והנאות, גורם למח שלא להתבונן ולהתנהג רק על פי רגש ההנאה. וכיון שברגע הראשון רגשות הלב הם שמשפיעים על המח ואומרים לו כדת מה לעשות, תפקידו להשליט את המח על הלב על ידי התבוננות רגע אחד קודם כל עשיית מעשה.

דהכא חזינן שאדם מיוסר זה לא היה מסוגל לחשוב בהגיון ושכל מה ראוי לעשות, ורגשי לבו הם שדיברו מתוכו והשיאו אותו עון אשמה להיפטר מכל צרותיו על ידי איבוד עצמו לדעת. ובאותה שעה - שלבו רָעַשׁ וְנָעַשׂ, מוחו לא יכל להשיב מלחמה שעה ולעמוד בפרץ, כי כאמור, בשעה שרגשות הלב גוברים על הדעת, אין בכח השכל לומר אפילו דברים פשוטים ומובנים לכל ולשכנע בכך את הלב¹, ומטעם זה לא הועילו כל תחנוני מכריו ורעיו שהסבירו לו על פי שכל לעצור את עצמו ממחשבתו הפסולה, לפי שרגשות לבו מנעו ממנו להגיע לדעת הנכונה².

עד שבא ר' ישעיה'לה ולימד, שהדרך לדחוק שיגעון נפש, היא רק על ידי חיבור לרגשות הפנימיים ולא על ידי התנצחות בשכל או בסברות של דעת, כי כמו שביארנו, בשעה קשה זו, האדם נפעל רק מכח הרגש שבלב והמח הוא כמי שאינו. ולזה עמד ושיבחו והזכיר לו את סברתו ונטיית לבו הצודקת, וביקש רק את רשותו להתבונן כיצד להטיב לו באחריתו ולהקל מעליו את צער המיתה. ומכאן זה נחו רגשותיו מעט ומוחו התחיל לחשוב, ואז בא מעצמו להבנה

שהדרך לדחוק שיגעון נפש, היא רק על ידי חיבור לרגשות הפנימיים ולא על ידי התנצחות בשכל או בסברות של דעת

הנכונה, שאין תוחלת ותשועה במעשה זה, ולא עשה כאשר זמם תחילה.

ולדין ייאמר, דהנה זה וודאי שאדם הסובל ל"ע ממחשבות חמורות כגון דא, עליו ועל סובביו לפנות בדחיפות לאנשים המוסמכים בענין, שלא יגיע חלילה לידי גרמא בנזקין ויעשה מעשים אשר לא ייעשו, ועדיין מעשה זה מלמדינו יסוד גדול בתורת הנפש והבנתה בכלליות, שכשאדם שרוי במצב של איבוד הדעת מחמת טרדה או חולי הנפש, לא שייך להסביר ולומר לו מצד השכל כיצד עליו לפעול ולהתנהג, לפי שמוחו ודעתו 'סגורים' ואין בו תבונה, וכדי לישר את דרכו ולהשיבו לדרך המלך, חובה להוכיח תחילה שאנו שותפים לצערו ומבינים היטיב את רגשותיו ולא דוחקים אותם חלילה, ואז רגש הלב פוחת והולך לו, ומוחו בא לידי התבוננות וישוב הדעת שגוברים בסופו של דבר על רגשות הלב ומסבירים לו, שאף אם עוברים עליו עתה עננים דחשוכין, סופו שיראה בנחמה והיה לעת ערב יהיה אור, ולא ירא רע, וכל מעשיו נעשים מתוך ישוב הדעת וסברה נכונה.

חסרונו של שאול המלך שבגינה נלקחה מגמנו המלכות

את היסוד המבואר על החובה שלא להתפעל מרגשי הלב, וליטול רגע אחד

1. והדברים ידועים למתעסקים בהפרעות הנפש, שעל פי רוב מי שעומד ואומר שבדעתו לפגוע בעצמו, אף על פי שלמישח מבעי, על פי רוב נגמר הדבר בלא כלום, והוא מהטעם האמור, שאדם שיש בו עדיין אפילו מעט שכל לומר מה שרוצה לעשות, בוודאי מוחו ישיג עליו שליטה ובסופו של דבר הוא ימנע ולא יעשה מה שזמם, ועיקר הפחד הוא דווקא ממי שאינו מוחו מה שרצו אומר בקרבו אך ניכר שרגשותיו גוברים עליו, ולזה כשבאים לידיהם מקרים של אנשים מסוכנים כגון דא, הם פותחים ושואלים אותם שאלות מהכא להתם כדי להשיב ראשונה את המח לידי פעולה, ואכן אט אט רגשותיהם מתמעטים ופוחתים והם מקיימים 'ובחרת בחיים'.

2. ומטעם זה כתב מרן ה'חתם סופר' (שו"ת חלק ב י"ד סי' שכו) שאף על פי שמצד הדין (שלחן ערוך י"ד סי' שמה) אדם שחטא בנפשו קוברים אותו בריחוק מקום ואין מספידים אותו, אם אירע מעשה אסור כזה מפאת צרות שעברו עליו, מותר לקבורו ולהספידו ככל אדם, ותורף טעמו, כי ההחלטה של איש זה לא נבעה ממוחו ושכלו אלא מרגשות לבו, וללא ספק אם היו שואלים אותו לאחר מעשה אם מתרצה במעשיו היה משיב בשלילה, ונמצא שעשה את מעשיו כשונה שאין בו דעת, עיין שם.

של התבוננות קודם עשיית כל מעשה, מוצאים אנו בנביא (שמואל א' יג, ח-יד) שם מסופר, שיהונתן בן שאול המלך הרג את נציב הפלשתים אשר בגבע, והפלשתים בקשו לנקום את נקמתו ויצאו למלחמה נגד ישראל בגלגל.

נאספו שאול ובני ישראל לעמוד מולם בקשרי מלחמה, אך לא פתחו בה בפועל, לפי ששמואל הנביא צוה את שאול המלך שלא להתחיל במלחמה, עד שהוא יבוא למקום המלחמה בגלגל ויקריב שם קרבן לה'.

בני ישראל שלא ידעו מהוראתו של שמואל הנביא, ראו את הפלשתים מתקרבים אליהם יום אחר יום, והם נתקפו בפחד ומורך לב, עד שהתחילו לנוס ולהתחבא במערות להציל ממות נפשם, והיה נראה שיד הפלשתים על העליונה. כשראה שאול המלך ביום השביעי את העם כי ברע הוא וששמואל הנביא בוש מלבוא, ביקש שאול להגיש לפניו את הקרבנות והוא העלה עולה לה', אלא שתיכף 'ככלותו להעלות העולה והנה שמואל בא'. שמואל הנביא לא קיבל את התנצלותו של שאול המלך על הצורך לצאת למלחמה מלחץ זו הדחק של העם, ודיבר איתו קשות והודיעו: 'ועתה ממלכתך לא תקום', כי 'ביקש ה'

פרשת מינוי מלך ללמד בא לכל אחד, על חובתו להמליך את המה עלי בבחינת מ'ח ל'ב כ'בד, ושיהיה בבחינת 'שום תשים עליך מלך'

לו איש כלבבו ויצוהו ה' לגיד על עמו כי לא שמרת את אשר צוך ה'.

ומעשה זה טעון בירור ועומק, על מה יצא הקצף מאת ה', שמשום שעבר על חטא הנראה כקל שבקלים, נגזר עליו עונש רב כל כך, שמלכותו לא תימשך ותיפסק מזרעו, וכי זו תורה וזו שכרה.

והגידו צדיקים לפרש, על פי מה שמצינו³ (ברכות כז, ב) במעשה מינוי רבי אלעזר בן עזריה לנשיא, שכשביקשו להעלותו לגדולה ולהושיבו במקומו של רבן גמליאל, אמר להם רבי אלעזר בן עזריה, שעליו להיוועץ קודם לכן עם אשתו ולשמוע את דעתה על קבלת הנשיאות. והוא פלא, מה ראה ראב"ע להיוועץ עם ב"ב על דבר שאין לה בה כל השגה, ומה גם שלא חשש כלל לפחדה

שיורידהו לאחר מכן מגדולתו, והראה שנטל על עצמו את עול הנשיאות למרות חששה 'דילמא מעברין לך'. אין זה אלא שראב"ע ידע והשכיל, שהמושג נשיאות אינו שררה, אלא מהות של אדם שתפקידו למשוך את ישראל לאביהם שבשמים ולא להימשך אחר רצונם, ולזה, קודם שרצו להעמידו לנשיא ישראל, ביקש ראב"ע לדעת מאשתו היודעת את הילוכו בביתו, האם הוא אכן מלך על עצמו ויודע שלא ללכת אחר יצרו, או שלבו מושל עליו ויוכלו להסיטו בנקל ולומר לו מה לעשות ולפעול, ומשמע שהוא בבחינת מלך מ'ח ל'ב כ'בד וגייבור ביצרו, וכל החשש הוא רק שמא יעבירהו מן הנשיאות, ידע שיהיה בכוחו להיות נשיא שאינו מתפתה אחר דעת העם, והסכים לקבל עליו את הנשיאות.

ובכן נבוא אל המלך שאול ונבאר, שלפי שהיה ענוותן סגי בטבעו עד שלא הקפיד כלל כשבזהו (יומא כב, ב), אז תיכף ומיד כששמע את בכי העם וזעקתם, הוא נכנע והעלה עולה במזבח כדי לצאת במלחמה ליישב את דעתם, וזה עצמו היה חסרונו שלא עמד נגדם כחומה בצורה כמלך שמוחו שליט על הלב ואמר להם, שאף אמנם שרגשות לבם זועקים וקוראים למהר לצאת

3. וזה לשון הרה"ק בעל ה'תולדות יעקב יוסף' ב'צפנת פענח' (פרשת תרומה): 'פירוש הש"ס דברכות (כז, ב) נוקמיה לרבי אלעזר בן עזריה וכו', אמר איזיל ואמליך בדביתוהו וכו'. כי הנשיא יש לחוש לגסות הרוח וכו'. ובזה יובן, כשרצו למנות לרבי אלעזר בן עזריה לנשיא והיה חש פן יכנס לבחינת הגאווה, אמר איזיל ואמליך בדביתוהו, רצה לומר, שיבחין וינסה את עצמו אם יוכל לשלוט ולמלוך על החומר שנקרא דביתוהו, אז יקבל הנשיאות, ע"כ. וכך מובא גם משמו של הרה"ק מרוזין ז"ע.

4. ועצה טובה קא משמע לן מגמרא זו, שכדי להשכין שלום בית צריך בעיקר להחשיב את דעתה ולשמוע מה שעל לבה, אף אם בסופו של דבר לא נכון לעשות כך.

ואספר מעשה

להעבירו בהקדם לידי האויב הרוסי. לפתע נפתחה הדלת ונפוליון נכנס לחדר, תוך שהוא מבחין ורואה את רבי משה מעתיק את מפת המלחמה. הדבר עורר מיד את חשדו, והוא ניגש לרבי משה ואמר לו בתקיפות: 'אתה מרגל רוסי', והניח את ידו על ליבו של רבי משה לחוש אם לבו הולם בחזקה כדרכו של מרגל שנתפס בקלקלתו, אלא שלבו של רבי משה המשיך לפעום כרגיל מבלי שהראה סימן של פחד ומורא. פנה אליו הקיסר ואמר: 'בטוח אני שהנך מרגל רוסי נתעב, והיה ראוי שיפשטו את בשרך מעליך בעונש מות, אך חבל על לב שכזה שילך לאבדון. אבקש רק שתתן את שכרי ותגלה לי, כיצד מצליחים לשמור על פעמי הלב שישארו כסדרם גם בשעה שהחיים עומדים מנגד'. ענה רבי משה ואמר: 'רב גדול יש לי ורשנ"ז מליאדי שמו, וממנו למדתי כיצד להשליט את המה הלב בכל מצב, ולא לתת לרגש הלב לפעול ללא מחשבה תחילה, וכשיודעים זאת חיים חיי שלווה והשקט ולא מתייראים מדבר, וזה כל האדם'.

ידוע כי במלחמה הגדולה שניטשה בין רוסיה לצרפת, נחלקו גדולי ישראל איזו מלכות תהיה טובה יותר עבור בני ישראל שראוי להתפלל לנצחונה, ודעתו של הרה"ק בעל התניא זי"ע היתה, שראוי יותר שהצאר הרוסי יפיל תחתיו את נפוליון בונפרטה הקיסר הצרפתי שגרם להתבוללותם ישראל בין העמים רח"ל. בעל התניא עשה פעולות רבות להצלחת הצאר, ולצורך כך שלח אף את חסידו רבי משה מייזליש זצ"ל מוילנא מחבר הספר 'שירת משה' שהיה מוכשר ומלומד בשפות רבות, לְרַגֵּל בצבא הצרפתי ולהביא משם מידע שיסייע לצבא הרוסי בקרבות הקשים.

בפקחותו הרבה הצליח רבי משה להסתנן עד לדרגי הצבא הגבוהים וישב כחבר מן המניין בחדר המלחמה, מבלי שהמסובים העלו על דעתם שכל טכסיסי מלחמתם יתגלו בהקדם לצד הרוסי.

מסופר, כי פעם עיינו ראשי הצבא במפות גדולות שהיו פרושות על ריצפת החדר וסדרו מחדש את מהלכי הצבא, כשרבי משה המרגל עומד בסמיכות אליהם ורושם לעצמו את הדברים

נקודות העולות

מן המבואר:

חשיבת נפש

המח מושפע בשעת צער רק מרגשות לב, וכדי להשפיע עליו, צריך להתחבר אליו גם כן ברגש ולהשקיעו, ולהתבונן לאחר מכן בישוב הדעת.

מלכות הכונה שליטת המח על הלב, ולכן נטלה מלכותו של שאול כשישמע את רצון העם. וענין זה ביקש ראב"ע לבדוק כשיקשו למנותו לנשיא.

עונשו של פרעה שה' הנהיגו בכבדות, מדה כנגד מדה שהלך אחר כבדות לבו ולא אחר מוחו.

ולכן, כשאדם רוכב על עגלה המונהגת על ידי בעל חי, אזי האדם שהוא 'מדבר' מושל על ה'חי' ועל העגלה העשויה על פי רוב מעץ שבדרגת 'צומח', ונעשה הסדר הרצוי של מדבר השולט על החי והצומח

למלחמה, האמת היא עם שמואל נביא ה' שציווהו להמתין עבורו, וכך מורה דעת התורה. וכיון שלא ידע כיצד ליישב את המח על הלב, נלקחה המלכות ממנו, ולא כעונש ונקמה חלילה, אלא שהוברר למפרע שחסרה אצלו המהות העיקרית של מלך שתפקידו לא להימשך אחר רגשי הלב ולהשליט את המח עליו, ובחר ה' בדוד המלך שלבבו היה שלם עם ה' בהכנעה תחת השכל האלוהי.

מעתה נשכיל לומר, כי כלל גדול יסד ה' בעל שם טוב הקדוש זי"ע ותלמידיו אחריו, שכל פרשה וענין הכתובים בתורה אין בהם שינוי והם קיימים לעד ולעולמי עולמים, והן נוהגים בכל איש ישראל⁵. ונאמר, שגם פרשת מינוי מלך ללמד בא לכל אחד, על חובתו להמליך את המח עליו בבחינת מ'ח ל'ב כ'בד⁶, ושיהיה בבחינת 'שום תשים עליך מלך' (דברים יז, טו), ומובטחים אנו שההולך בדרך זו ומקיים 'והיה כשבתו על כסא מלכותו', שכרו הרבה מאד ש'אריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל',

ויוכל לחנך ולגדל דורות לתפארת, שגם הם יהיו מושלים ביצרים ובני מלכים בכל מעשיהם.

עומק עונשם של המצרים שה' נהגם בכבדות'

ב'דרשות חתם סופר' (חלק ב דף רכה, א) מוצאים אנו פרפרת נאה על משקל זה שהתבאר שמלך ר"ת מ'ח ל'ב כ'בד, שתפקידו להיות מלך על הלב והכבד המושך לתאוה. ותוכן דבריו, שלכל אדם יש שלשה חלקים בגופו שהם בחינת: צומח, חי, מדבר. הצומח - הם הציפורניים והשערות וכדו' שצומחות כעשב השדה. חי - הוא חלק התנועה שהולך מהכא להתם ואוכל לשובע נפשו, שמצד זה הוא שווה לבהמה. וחלק המדבר - שהיא 'מותר האדם מן הבהמה, שהוא מדבר והיא אינה מדברת' (לשון המדרש תנחומא פרשת אמור טו), שנפ' על מכח הדעת שבמח.

ולכן, כשאדם רוכב על עגלה המונהגת על ידי בעל חי, אזי האדם שהוא 'מדבר' מושל על ה'חי' ועל העגלה העשויה על פי

רוב מעץ שבדרגת 'צומח', ונעשה הסדר הרצוי של מדבר השולט על החי והצומח. אך פרעה שהרשיע והכפיף את השכל הישר - חלק ה'מדבר' שבאדם שאינו רוצה ללקות במכות ועונשים, והכניעו תחת הלב 'הבהמ' והכבד שהיא בחינת 'צומח' כמו שנאמר (שמות ז, יד) 'כבד לב פרעה' רק כדי לשעבד את ישראל בסבלות ועבדות, שילם לו ה' מדה במדה וכפף גם אצלו את ה'מדבר' תחת ה'חי' וה'צומח', ולכן כשרדף אחרי ישראל ונכנס אחריהם לים סוף נאמר בפסוק (שם יד, כה) 'ויסר את אופן מרכבותיו וינהגהו בכבדות', שהעגלות העשויים מן הצומח, משכו את הסוס ורוכבו, והנהגת היתה 'בכבדות' הרומזת שה'כבד' היה ראש וראשון ולא כפי הראוי להיות מ'ח ל'ב כ'בד, וניטלה מפרעה בחינת ה'מלך'. וכשראו בני ישראל כיצד ה' משלם מדה במדה, אזי 'על שפת הים יחד כולם 'והמליכו' ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד', והגיעו להכרה שהמלכות האמיתית היא כשהמח שולט על הלב, וכה יזכנו ה'.

5. עיין בספר אור הגנוז לצדיקים (פרשת מקץ) שכתב: 'בשם ה'בעל שם טוב', דכל פסוקי התורה צריכים להיות נצחיים בשכל אף שבפועל היו בזמן ובמעשה, כי התורה הוא אלהותו ואלהותו נצחי'. וראה עוד בתולדות יעקב יוסף (פרשת נשא), ובכתר שם טוב (אות שצג).

6. וכבר פירשו ספרי קודש שזה עומק מה שכתבו התוס' (ברכות ז, א ד"ה שאמלתי) שבלעם ביקש לומר בזעמו של הקב"ה את תיבת 'כלם' - כללות את ישראל. שמגמתו המורשת היתה להביא את ישראל ליד 'כלם' שהוא נוסריקון כ'בד ל'ב מ'ח, ולהפך בכך את שליטת המח על הלב והכבד ולאבדם ממילא מן העולם.

לקבלת הגליון והשיעורים, להערות והנצחות נא לפנות לכתובת מייל
office@nafshyyeshoveiv.org
קו השיעורים 718-400-7566 בארץ ישראל: 077-850-9310

